პერსონალური მონაცემების ეკონომიკური და სოციალური გაცვლა და მათი დაცვის რისკი

ნინო ცხოვრებაშვილი
ბიზნეს ადმინისტრირების დოქტორი,
სწავლების და კვლევების ატაშე, დოქტორანტი, სორბონი პარი 1,
ასოცირებული პროფესორი, გრ. რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი

აბსტრაქტი

ეკონომიკური სექტორისთვის ახალი ტექნოლოგიები და მონაცემთა შეგროვება რეალურ გამოწვევად იქცა. პერსონალური მონაცემები გახდა მნიშვნელოვანი გასაღები ახალ ბაზრებზე შეღწევისათვის. ბევრი ორგანიზაცია სპეციალიზებულია მათ შეგროვებაში, დამუშავებასა და შემდგომ გაყიდვაში. მომხმარებელთა პროფილების გამოყენებით, სპეციალისტები ადვილად ახდენენ მომხმარებელთა ქცევის პროგნოზირებას და კონკურენტებთან ჭიდილს. საქონლის თავისუფალი მოძრაობა, ონლაინ გადახდები და მონაცემების გაცვლა სულ უფრო ხშირდება ქვეყნებს შორის და პერსონალური მონაცემების დაცვის საკითხები სულ უფრო კითხვის ნიშნის ქვეშ დგება. აღსანიშნავია, პოსტპანდემიური პერიოდი, რომელმაც საგრძნობლად გაზარდა დისტანციური ურთიერთობები და მონაცემთა გაცვლის სიხშირე. აღნიშნულმა სიტუაციამ ხელი შეუწყო ასევე სოციალური ქსელებისადმი მიჯაჭვულობასაც. უნდა აღინიშნოს, რომ ასეთ პერიოდში მნიშვნელოვანია ინტერნეტ მომხმარებელთა ინფორმირებულობის დონის გაზრდა და მათ მიერ მონაცემთა გაცემისას განსაკუთრებული სიფრთხილის გამომჟღავნება. დადასტურებული ფაქტია, რომ «კემბრიჯ ანალიტიკამ" მომხმარებლების ნაწილის სურვილის გვერდის ავლით, სოციალური ქსელის ფეისბუქის გამოყენებით მათზე ინფორმაცია შეაგროვა, რის გამოც ქსელი დიდი ოდენობის თანხით დაჯარიმდა.[12] პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სისტემაში მნიშვნელოვანი ნაბიჯია 2018 წლიდან ახალი რეგულაციის შემოღება (GDPR), რომლითაც არსებული წესები და რეგულაციები გადაიხედა და დაიხვეწა. განსაკუთრებით ხაზგასასმელია ე. წ. დავიწყების უფლება, მონაცემთა წაშლის და პორტატულობის უფლება.

საკვანძო სიტყვები: მონაცემთა დაცვა; სოციალური ქსელები; GDRP; მონაცემთა დაცვის ზოგადი დებულება; ციფრული კულტურა; ელექტრონული კომერცია; დავიწყების უფლება.

[12] Facebook: une amende de 5 milliards de dollars et de nouveaux garde-fous, déjà contestés 2019 წლის 24 ივლისი. https://www.lemonde.fr/pixels/article/2019/07/24/donnees-personnelles-les-etats-unis-imposent-de-nouveaux-garde-fous-a-facebook-deja-contestes_5493017_4408996.html [უ. გ. 28.11.2021].

შესავალი

ევროკავშირის შექმნის შემდეგ შეუქცევადი გახდა ხალხის, საქონლის, სხვადასხვა საჯარო თუ კერძო სერვისებისა და კაპიტალის მოძრაობა. ადამიანების გადაადგილებისთვის, პერსონალური მონაცემები გადაიცემა ერთი ქვეყნიდან მეორეში ან საბაჟო გზით, ან იმ ადგილობრივი სერვისების მეშვეობით, რომლითაც დაინტერესებული პირი მოგზაურობს ან მუშაობს. თუ ერთი ქვეყნის წარმომადგენელნი სხვა ქვეყანაში დამკვიდრდებიან, მონაცემები EC 43-ე მუხლის შესაბამისად გადაიცემა.[13]

ინტერნეტში ინფორმაციის ანალიზში სპეციალიზებული კომპანიის IDC-ის კვლევის მიხედვით, მიმოქცევაში არსებული მონაცემების რაოდენობა ყოველწლიურად 50%-ით იზრდება. და ეს ყოველთვის მხოლოდ მნიშვნელოვანი ინფორმაცია არ არის, არამედ სრულიად მცირე ღირებულების ინფორმაციაც ვრცელდება ქსელში. ჩვენს დროში დიდი რაოდენობით სენსორებია დამონტაჟებული სხვადასხვა მოწყობილობებზე. ამ სენსორებს შეუძლიათ გაზომონ და გადასცენ ინფორმაცია ობიექტების მდებარეობის, მოძრაობის, ტემპერატურის, ტენიანობის და ქიმიკატების შესახებაც კი. ამ ინფორმაციის კომპიუტერულ მოწყობილობებში ჩატვირთვით საბოლოოდ ვიღებთ „ინდუსტრიულ ინტერნეტს“.

2017 წელს საერთაშორისო მონაცემთა კორპორაცია IDC-ის კვლევების ავტორები ვარაუდობდნენ, რომ „დიდი მონაცემთა ტექნოლოგიებისა და სერვისების ბაზარი გაიზრდებოდა წლიური ზრდის 26.4%-ით ტემპით და მიაღწევდა 41.5 მილიარდ დოლარს 2018 წლისთვის, რაც დაახლოებით ექვსჯერ აღემატება გლობალური საინფორმაციო ტექნოლოგიების ბაზრის ზრდის ტემპს“.[14] რაც შეეხება 2021 პროგნოზს, გლობალური ბიზნესის ინვესტიციები დიდ მონაცემებში, სავარაუდოდ, გაიზრდება 10%-ზე მეტით და 215,7 მილიარდ დოლარას მიაღწევს. [15]

მონაცემთა მეშვეობით მსხვილი საცალო ვაჭრობა აანალიზებს გაყიდვებს, ფასებს, ასევე ამინდის პირობებს, დემოგრაფიულ მონაცემებს, რომ პროდუქტის ასორტიმენტი მაღაზიის ადგილმდებარეობას საუკეთესოდ მოარგოს და დაადგინოს ფასები და სარეკლამო პერიოდები. სოციალური ქსელები, განსაკუთრებით ონლაინ გაცნობის საიტები, აანალიზებენ პიროვნული მახასიათებლების, რეაქციების და კომენტარების სიებს, რათა მოიზიდონ დიდი რაოდენობით მომხმარებლები. შეერთებული შტატების პოლიციის დეპარტამენტები აანალიზებენ დაკავების ისტორიებს, ხელფასის აღების დღეებს, ამინდს და არდადეგებს, რათა წინასწარ განსაზღვრონ დანაშაულის ჩადენის ალბათობა და გაგზავნონ ოფიცრები ამ ადგილებში.

---

[13]GAILLARD Emmanuel, Racine Jean-Baptiste « Liberté de l’establishment » ; Journal du droit international (Clunet), N3. 2009-07-01.

[14] S. Findling, J. C. Pucciarelli, M. Jennett; „IDC FutureScape: Worldwide CIO Agenda 2018 Predictions” 2017 წლის ნოემბერი https://www.idc.com/getdoc.jsp?containerId=US43203417&pageType=PRINTFRIENDLY [უ. გ. 27.11.2021].

[15]“Big data et analytique : un marché promis à une croissance à deux chiffres“ 2021 წელი 18 აგვისტო https://www.silicon.fr/big-data-analytique-croissance-414574.html#:~:text=Actualit%C3%A9s%20Big%20Data-,Big%20data%20et%20analytique%20%3A%20un%20march%C3%A9%20promis,une%20croissance%20%C3%A0%20deux%20chiffres&text=Selon%20les%20plus%20r%C3%A9centes%20pr%C3%A9visions,de%20dollars%20cette%20ann%C3%A9e%202021. [უ. გ. 27.11.2021].

კვლევები აჩვენებს, რომ კომპანიები, რომლებიც გადაწყვეტილებებს დიდი მონაცემთა ანალიზის საფუძველზე იღებენ, აღწევენ 5-6%-ით მაღალ პროდუქტიულობას, ვიდრე სხვები. მკვლევარები გვარწმუნებენ, რომ Google-ის აქვს შესაძლებლობა, იცოდეს მეტი, ვიდრე საფრანგეთის სტატისტიკის ინსტიტუტს, INSEE- ს საფრანგეთის შესახებ. ზოგადად მონაცემთა დამუშავება, მათ შორის პერსონალური მონაცემები, საშუალებას იძლევა გააკონტროლონ გარკვეული ბაზრები და ადვილად გააკეთონ პროგნოზი უახლესი პერიოდებისათვის.

პანდემიური სიტუაციიდან გამომდინარე, ონლაინ სწავლება და ტრენინგები მთელ მსოფლიოში სწრაფად იზრდება. გლობალური ელექტრონული სწავლების ბაზრის წილი დღეს 190 მილიარდ დოლარზე მეტია. ვარაუდობენ, რომ 2025 წლისთვის ის 325 მილიარდ დოლარს მიაღწევს. შეერთებული შტატების შემდეგ, რომელიც წარმოადგენს მსოფლიო ბაზრის თითქმის 40%-ს, აზია მეორე უდიდესი ელექტრონული სწავლების ბაზარია. ამ ბაზარზე ინდოეთმა ყველაზე მეტი ინვესტიცია განახორციელა ბოლო წლებში. ინდოელი შემსწავლელთა რიცხვი, ვინც ონლაინ სწავლებით სარგებლობდა ჯერ კიდევ 2016 წელს 1,6 მილიონი იყო, ხოლო 2021 წელს ეს რიცხვი, სავარაუდოდ, 9,6 მილიონამდე გაიზრდება. [16] გერმანია რჩება ევროპის ბაზრის ლიდერად და საფრანგეთი ცდილობს გახდეს მოწინავე ამ მიმართულებით. მსხვილი ფრანგული კომპანიები ყველაზე მეტად მიდრეკილნი არიან ელექტრონული სწავლების მოწყობილობები გამოიყენონ, როგორც ტრენინგის სტრატეგიის ნაწილი: მათმა 92%-მა შერეული სწავლების გადაწყვეტილება მიიღო. ხოლო საჯარო სექტორში ტრენინგის 70% ხორციელდება შერეული სწავლებით.[17] ინფორმაციული ტექნოლოგიები დიდ ეკონომიკურ მნიშვნელობას იძენს, მაგრამ კითხვის ნიშნის ქვეშ აყენებს მონაცემთა დაცვის საკითხს. ზოგადად, მომხმარებელი სტუმრობს ვებსაიტებს მათი პირადი მონაცემების მიწოდების სურვილის გარეშე, მაგრამ ვებსაიტების გარკვეულ ნაწილებზე წვდომისთვის, საიტის ადმინისტრაციას შეუძლია მოითხოვოს პერსონალური მონაცემები. ამ მონაცემების კომუნიკაცია ნებაყოფლობითია, მაგრამ თუ მომხმარებელი არ მიაწვდის ამ ინფორმაციას, ის ვერ შეძლებს ისარგებლოს საიტების მიერ შემოთავაზებული სერვისებით: ეს ეხება კომუნიკაციას, დოკუმენტების ჩამოტვირთვას ან შესყიდვას.

1. სოციალური ქსელები და მონაცემთა დაცვის პრობლემები

სოციალურ ქსელებში მონაცემთა დაცვის საკითხი ყველა მომხმარებლის შეშფოთების საგანია. სოციალური ქსელები გვთავაზობენ კომუნიკაციის შესაძლებლობას, რამაც შეიძლება საფრთხე შეუქმნას კონფიდენციალურობას. პერსონალური მონაცემები „სურათები, ვიდეოები, კომენტარები“ საჯაროდ ხელმისაწვდომი ხდება და მათი გამოყენება შესაძლებელია სხვადასხვა სერვისის მიერ. ზოგჯერ ძნელია ინფორმაციის ამოღება ინტერნეტიდან მისი გამოქვეყნების შემდეგ და ეს მონაცემები ხშირად ხელმისაწვდომი რჩება საძიებო სისტემების

[16] „E-learning – Chiffres et tendances du marché » 2020 წლის 8 აპრილი. https://www.callimedia.fr/e-learning-chiffres-et-tendances-du-marche/ [უ. გ. 27.11.2021].
[17] „BAROMÈTRE E-LEARNING 2020 " 2020 6 თებერვალი. //www.afinef.net/wp-content/uploads/2020/07/Barometre-AFINEF-Digital-Learning-2020-Presse.pdf [უ. გ. 29.11.2021].

საშუალებით. სწრაფად ვითარდება სოციალური ქსელების მომხმარებლების მონაცემების დამუშავებისა და მარკეტინგის პრაქტიკაც.

მაგალითად, Facebook-ი ყოველდღიურად ახარისხებს და ინახავს თავის სერვერებზე რამდენიმე ასეულ ტერაბაიტზე მეტ მონაცემს. ყველაზე ცუდი არის ის, რომ ქსელების მიერ მომხმარებელთა ნების გვერდის ავლით მათი მონაცემების სხვადასხვა დაინტერესებულ კომპანიებზე გადაცემა მაინც ხდება. მაგალითად, 2016 წელს აშშ-ში საპრეზიდენტო არჩევნების დროს, ამომრჩეველთა პროფილირების კომპანიამ „კემბრიჯ ანალიტიკა“ ორმოცდაათი მილიონი ამერიკელის მონაცემი მათი თანხმობის გარეშე მოიპოვა. მონაცემები შეგროვდა კემბრიჯის უნივერსიტეტის მკვლევრის მიერ გამოგონილი აპლიკაციის გამოყენებით. ფეისბუქის 270 000 მომხმარებელმა ნებაყოფლობით განაცხადა თანხმობა კითხვარის შესავსებად და პასუხების სამეცნიერო მიზნებისათვის გამოსაყენებლად. მაგრამ აპლიკაციამ მონაცემები ყველა ამ მომხმარებლის Facebook მეგობრებისგანაც შეაგროვა. მომხმარებლების უფლებების დარღვევის შემდეგ Facebook-ის ქსელი იძულებული გახდა გადაეხადა ყველაზე დიდი ჯარიმა (5 მილიარდი დოლარი).[18]

სოციალური ქსელების ოპერატორები ახარისხებენ პიროვნებებს მათი გემოვნების, ჩვევების, ჰობის მიხედვით. ტექნოლოგიების სპეციალისტები მართავენ გაანალიზებულ მონაცემებს და თვალყურს ადევნებენ ინტერნეტის მომხმარებელთა სხვადასხვა აქტივობებს, რომ მომავალში ზეგავლენა იქონიონ და წარმართონ მათი არჩევანი. სოციალური ქსელების წევრებთან დაკავშირებული ყველა ინფორმაცია შესაძლებელს ხდის პერსონალიზებული, ანუ მიზნობრივი რეკლამის შეთავაზებას.

სოციალური ქსელების გამოყენებისას ყურადღებას იქცევს მფლობელის დაუკითხავად მისი პერსონალური მონაცემების გამოყენება და მისი სახელით ცრუ ინფორმაციის გავრცელება. სისხლის სამართლის კოდექსის განმარტებით, მონაცემთა ქურდობა არის ქმედება როდესაც ხდება მესამე პირის მონაცემების გამოყენება მისი ღირსების შელახვის მიზნით.[19] შესაბამისად, ზოგჯერ რთულია განვასხვავოთ პირადი იდენტობა ციფრული იდენტობისგან.

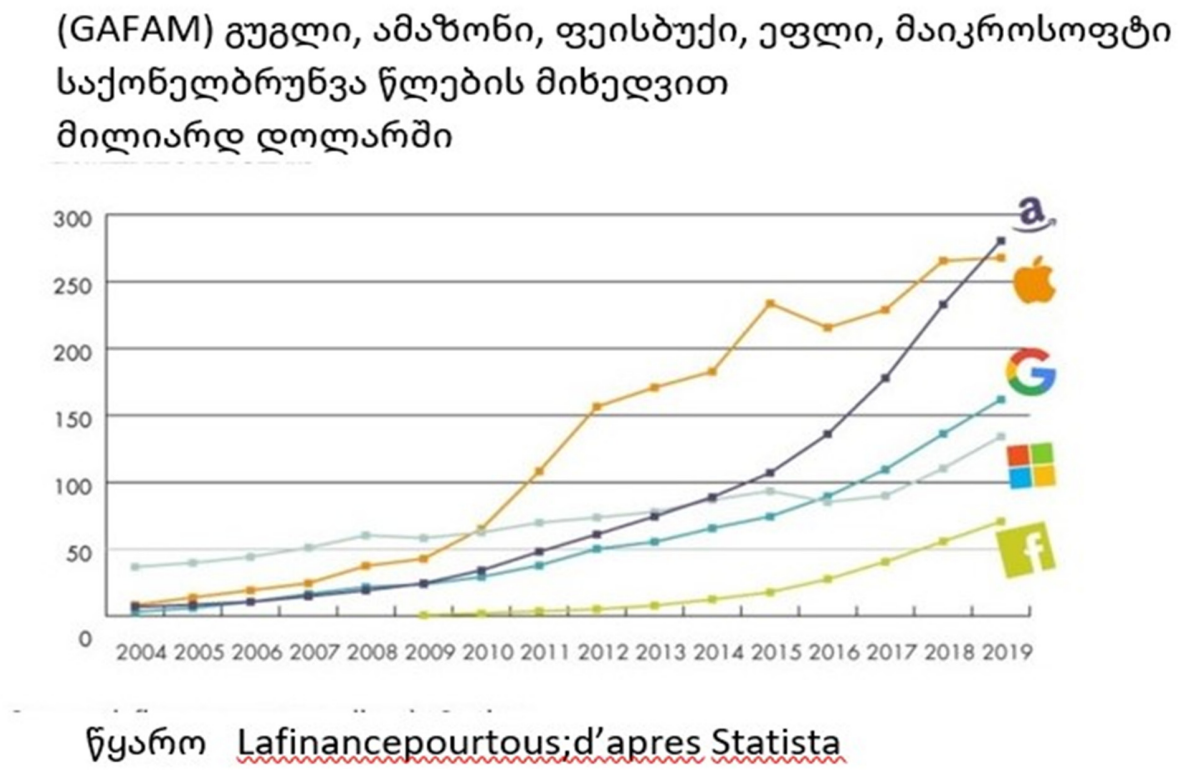
კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი საკითხია სოციალურ ქსელში ინდივიდის „კედელის“ სტატუსი. კერძო ის თუ საჯარო? სასამართლოში შესწავლილი რამდენიმე საქმე ეხებოდა თანამშრომლების მიერ მათი უფროსის მიმართ გამოთქმულ შეურაცხყოფას. არ არსებობს მკაფიო კონცეფცია, რომელიც განსაზღვრავს ქსელის კედლების ხასიათს, მაგრამ შესწავლილი სამართლებრივი საქმეების მიხედვით, კედელი გარკვეულ პირობების დაცვით, კერძო ადგილად ითვლება.

არაევროპული წარმოშობის სოციალური ქსელები, რომლებიც უმეტესწილად, ექვემდებარებოდნენ Safe Harbor-ის პრინციპებს, თავიდან უგულებელყოფდნენ ევროპული წესების დაცვის პრინციპს. ცხადია, რომ საფრანგეთში CNIL-ის ძალა და ევროპაში - მისი კოლეგების საკმარისი არ იყო იმისათვის, რომ მკაცრი წესები დაედგინათ ქსელის

[18] Facebook : une amende de 5 milliards de dollars et de nouveaux garde-fous, déjà contestés, 2019 წლის 24 ივლისი. https://www.lemonde.fr/pixels/article/2019/07/24/donnees-personnelles-les-etats-unis-imposent-de-nouveaux-garde-fous-a-facebook-deja-contestes_5493017_4408996.html [უ. გ. 28.11.2021].

[19] L’article 226-4-1 du Code pénal.

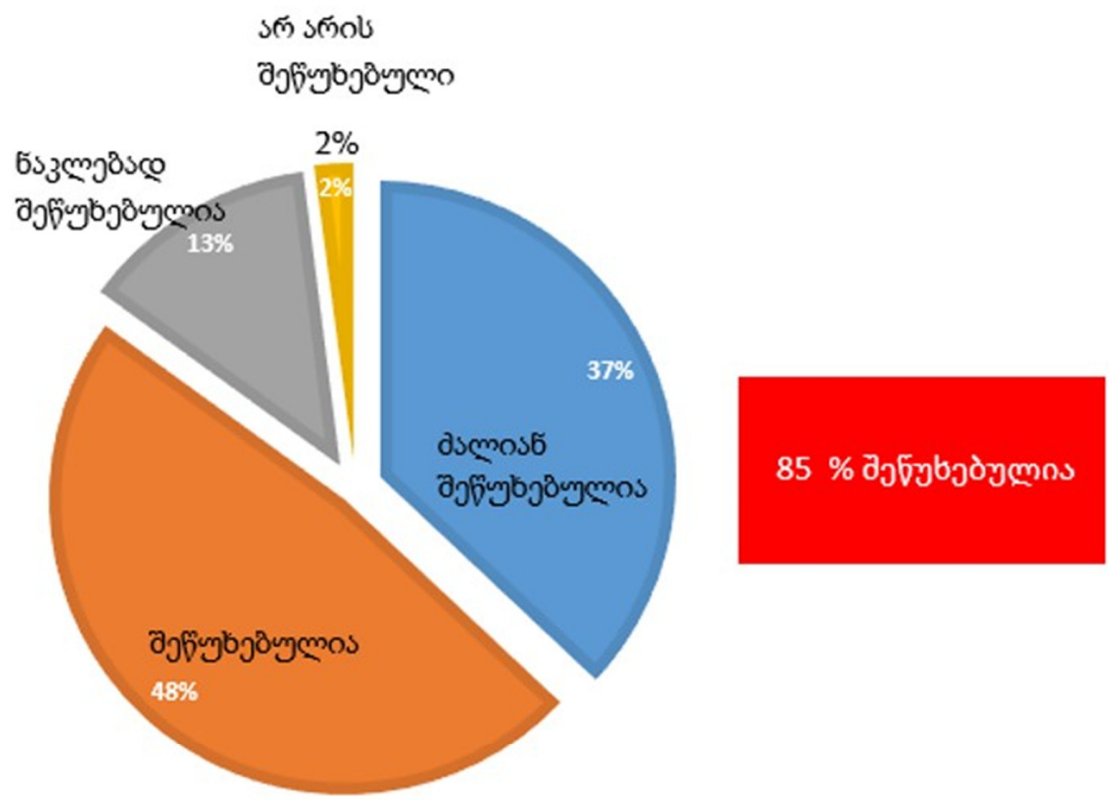
გიგანტებისთვის. გუგლი, ამაზონი, ფეისბუქი, ეფლი და მაიკროსოფტი ე.წ. (GAFAM) კომპანიები ზოგჯერ არსებობის 20 წელს მოითვლის (Facebook შეიქმნა 2004 წელს და Google 1998 წელს) და მიუხედავად ამისა, თითოეული მათგანის კაპიტალიზაცია, Facebook-ის გარდა, 1000 მილიარდ დოლარს აჭარბებს.[20]

უდავოა, რომ ახალი უფლებები იქმნება ახალი საჭიროებების საპასუხოდ და მომხმარებელთა უკეთ დასაცავად. CSA for Orange-ის მიერ ჩატარებული კვლევის მიხედვით, ფრანგების 85% ამბობს, რომ შეშფოთებულია ინტერნეტში მათი მონაცემების დაცვის ხარისხით და 42% ფიქრობს, რომ ბოლო წლებში სიტუაცია გაუარესდა[21]

[20]GAFA, GAFAM ou NATU: les nouveaux maîtres du monde » 2021 წლის 29 ივლისი https://www.lafinancepourtous.com/decryptages/finance-et-societe/nouvelles-economies/gafa-gafam-ou-natu-les-nouveaux-maitres-du-monde/ [უ. გ. 29.11.2021].

[21] Les Français et la protection des données personnelles, études de l'Institut du CSA pour Orange, 2014. Pp 5.

წყარო : Etudes de l'institut du CSA pour ORANGE ; 2014

2. დავიწყების უფლება

ციფრული დავიწყების უფლება ეხმაურება ინტერნეტის მომხმარებელთა შეშფოთებას, გააკონტროლონ ონლაინ რეპუტაცია, რაც დაკავშირებულია პერსონალური მონაცემების დაცვასთან. გარკვეული გამონაკლისების გარდა, რომელიც სახელწიფოებრივ ინტერესებს და

უსაფრთხოების საკითხებს უკავშირდება რამდენიმე რისკ ფაქტორი მოქმედებს მომხმარებელთა კონფიდენციალურობაზე:

- პერსონალური მონაცემების დამუშავება მომხმარებლის თანხმობის გარეშე ;
- მონაცემთა შენახვის შეუზღუდავი პერიოდი ;
- საკუთარ მონაცემებზე კონტროლის დაკარგვა ;

სწორედ ამ მიმართულებით აქტუალური გახდა ციფრული დავიწყების უფლება. თავდაპირველად, Google-მა უარი თქვა CNIL-ის მიერ დაწესებული „დავიწყების უფლების“

შესრულებაზე, „ამტკიცებდა, რომ ფრანგული ორგანო არ იყო კომპეტენტური“ გააკონტროლოს ინფორმაცია, რომელიც ხელმისაწვდომია მთელ მსოფლიოში[22] გადაწყვეტილების გასაჩივრების შემდეგ, Google-ის ადმინისტრაცია იძულებული გახდა მიეღო გადაწყვეტილება და გამოეშვა ონლაინ ფორმა, რომელიც ხელმისაწვდომი იყო ევროპელებისთვის ძიების შედეგების წასაშლელად. ამ გადაწყვეტილებიდან ერთი დღის შემდეგ Google-მა მიიღო 12000-ზე მეტი მოთხოვნა ევროპელი ინტერნეტ მომხმარებლებისგან მისი საძიებო სერვისებიდან წაშლის შესახებ.

ციფრული დავიწყების უფლება ევროკავშირის დონეზე 2014 წლიდან აქტუალური გახდა ბატონ გონზალესის (M.Costeja Gonzáles) გახმაურებული საქმით. ევროპის მართლმსაჯულების სასამართლო (CJEU) განსაზღვრავს ამ უფლებას, როგორც საძიებო სისტემის ვალდებულებას, „ამოშალოს პირი შედეგების სიიდან, რომელიც ნაჩვენებია მესამე მხარის მიერ შექმნილ ვებგვერდების ბმულებსა და გამოქვეყნებულ სტატიებში.[23] ქართულად ამას « გადამისამართების გაუქმების მოთხოვნის უფლება » შეიძლება ვუწოდოთ . (Droit déréférencement) .

დავიწყების უფლება (« გადამისამართების გაუქმების მოთხოვნის უფლება ») არ აძლევს მომხმარებელს საშუალებას სთხოვოს საძიებო სისტემას გვერდების წაშლა, მაგრამ აძლევს შესაძლებლობას მოითხოვოს ბმულების და მათ შორის კავშირის წაშლა. ამგვარად, ჩვენ ვსაუბრობთ „გადამისამართების გაუქმებაზე“.

2018 წლის 25 მაისიდან ევროკავშირის მონაცემთა დაცვის რეგულაციის GDPR-ის ძალაში შესვლით ევროკავშირის წევრმა ქვეყნებმა კიდევ ერთხელ გაამყარეს დავიწყებისა და წაშლის უფლების სამართლებრივი საფუძველი. (მუხლი 17). "მონაცემთა სუბიექტს უფლება აქვს, რაც შეიძლება მალე მიიღოს მონაცემთა დამუშავებაზე პასუხიმგებელი პირისგან მისი პერსონალური მონაცემების წაშლაზე თანხმობა და ორგანიზაცია ვალდებულია უმოკლეს ვადებში წაშალოს მონაცემები. წაშლის მოთხოვნის საფუძველი შეიძლება იყოს შემდეგი :[24]

- პერსონალური მონაცემების დამუშავება აღარ არის საჭირო არსებული მიზნებისათვის;
- არ არსებობს დამუშავების ლეგიტიმური საფუძველი; [25]
- პერსონალური მონაცემები დამუშავდა უკანონოდ;

სოციალურ დონეზე დავიწყების უფლება არის საზოგადოებაში რეაბილიტაციის ჟესტი. „დავიწყების უფლება“ კოლექტიურად აწესებს დუმილს მოქალაქეების შეცდომებზე და სასჯელებზე, გარკვეულ ვითარებაში, მშვიდობისა და სოციალური ერთობის უზრუნველსაყოფად.

---

[22] Droit à l'oubli : la Cnil dit non au recours de Google, La Tribune, 2015 წლის 21 სექტემბერი. https://www.latribune.fr/technos-medias/internet/droit-a-l-oubli-la-cnil-dit-non-au-recours-de-google-506908.html [უ. გ. 29.11.2021].

[23] Arrête Google Spain c/ AEPD et Costeja Conzales, 13/05/2014. Demande de décision préjudicielle, introduite par l'Audiencia Nacional.

[24]GDPR ; Droit à l'effacement "droit à l'oubli" Article17, https://www.gdpr-expert.eu/article.html?id=17#textesofficiels [უ. გ. 29.11.2021].

[25] GDPR Right to object. Art. 21 https://gdpr-info.eu/art-21-gdpr/ [უ. გ. 29.11.2021].

3. ციფრული კულტურის თავისებურებები

ინტერნეტის მომხმარებელთა ქცევა უკავშირდება იმ სარგებელს, რომელიც მათ მიიღეს წარსულში გარკვეული ინფორმაციის გაზიარების შემდეგ. ქვეყნის კულტურა და ბიზნეს გამოცდილება გავლენას ახდენს მომხმარებელთა ქცევაზე. თუ გადავხედავთ სხვადასხვა ქვეყნის შედეგებს, დავინახავთ, რომ ქცევები განსხვავდება ასაკის, სოციალური კულტურისა და პროდუქტის სექტორის მიხედვით. ამრიგად, სოციალური ქსელების ახალგაზრდა მომხმარებლის დამოკიდებულება და ქცევა განსხვავდება 60 წლის მომხმარებლის დამოკიდებულებისგან, რომელსაც ასეთი ანგარიშები სოციალურ ქსელებში არასდროს ჰქონია. ამერიკელი მომხმარებლები თვლიან, რომ კომპანიები თავიანთ მონაცემებს ბიზნეს მიზნებისთვის იყენებენ და სანაცვლოდ სარგებელს მოელიან. ჩინეთს აქვს ერთ-ერთი ყველაზე მაღალი ინფორმაციის გაზიარების მაჩვენებელი შესწავლილი სამი ქვეყნიდან (საფრანგეთი, შეერთებული შტატები, ჩინეთი).[26] ფრანგები კონტროლის შენარჩუნების აუცილებლობას უსვამენ ხაზს და ინტერნეტის მომხმარებელთა მხოლოდ 23% ამბობს, რომ მზადაა პერსონალური ინფორმაციის გაზიარებისთვის, ჩინელების - 61%- ი და ამერიკელების 45% -ის საპირწონედ.

მილად დუეიჰი აღწერს ციფრულ ტექნოლოგიას, როგორც მუდმივად განვითარებად სოციალური ნორმების პროცესს, რომელიც გამოირჩევა, ერთი მხირვ, გამოხატვის თავისუფლებით, მეორე მხრივ, სხვადასხვა სამსახურების მხრიდან სავარაუდო კონტროლით. ავტორის თქმით, „ციფრული კულტურის რელიგიური განზომილება თითქოსდა ათანაბრებს კულტურათაშორის განსხვავებებსა და ადგილობრივ ფაქტორებს და მათ უნივერსალურ კულტურისა და ციფრული გარემოს ზედაპირულ ვარიაციებამდე ამცირებს.[27]

კულტურა შეიძლება ჩაითვალოს საზოგადოებისთვის დამახასიათებელი სულიერი, მატერიალური, ინტელექტუალური განმასხვავებელი ნიშნების ერთობლიობად. იგი მოიცავს ხელოვნებას და მეცნიერებას, ცხოვრების წესს, კანონებს, ღირებულების სისტემებსა და რწმენას. „ციფრული კულტური“ -ს გლობალურ განზომილებაში, იკვეთება თითოეული ერის ეროვნული კულტურა, ისტორია და პოლიტიკა. „ციფრული ისტორიის“ დასაწყისში მეცნიერთა მიზანი უფრო თავდაცვის ხასიათის იყო, რომელიც გამოთვლას და გაშიფვრას უკავშირდებოდა. როგორც გვახსოვს, ინტერნეტი შეიქმნა ბირთვული შეტევისთვის წინააღმდეგობის გაწევის იმპერატივებიდან. ამ მიზნისთვის მობილიზებულმა მკვლევარებმა საბოლოოდ შექმნეს ისეთი ქსელი, რომლის გარეშეც 21-ე საუკუნეში ფუნქციონირება წარმოუდგენელია.

ციფრული კულტურა ძალიან დელიკატური საკითხია, რომელიც მოიცავს ზოგადი და ციფრული კულტურის მახასიათებლებს. როგორც ცნობილი ფრანგი სოციოლოგი კარდონი ამბობს: „მნიშვნელოვანია გვქონდეს მრავალფეროვანი ცოდნა და წინდახედულება, რადგან

[26] F. Hanna. Etude « Value Me » de Microsoft Advertising sur la valorisation des données personnelles 2015 წლის 20 ივლისი.
[27] M. Doueihi. Digital Cultures (2011a). En traduction française, La grande conversion numérique 2008, pp. 25, 26.

როგორც ჩვენ ვქმნით ციფრულ სამყაროს, ასევე, ციფრული სამყარო ქმნის ჩვენს ინტერნეტ იდენტობას“ [28]

4. ელექტრონული კომერცია და მონაცემები

მონაცემთა შეგროვება შეიძლება განხორციელდეს შესყიდვის ან მომსახურების პროცესის პარალელურად. შესყიდვის ან ინტერნეტ სერვისის იდენტიფიკაციის პროცედურის საშუალებით შეიძლება შეგროვდეს მომხმარებელთა შესახებ ინფორმაცია, რომელიც ინახება მომპოვებელი მხარის ინტერესებიდან გამომდინარე. კომპიუტერებს შორის ინტერნეტის საშუალებით კომუნიკაცია შესაძლებელია მხოლოდ კონკრეტული პროტოკოლების გამოყენებით. TCP/IP პროტოკოლი იძლევა ინტერნეტში ინფორმაციის გადატანისა და მათი მიღების შესაძლებლობას. მიმღების იდენტიფიცირება ხდება IP-კოდით. თავდაპირველად TCP/IP შეიქმნა სამხედრო მიზნით და აკმაყოფილებს შემდეგ კრიტერიუმებს :

- მისამართების სისტემების გამოყენება;
- მონაცემთა ნაკადის გზის კონტროლი;
- მონაცემთა გადაცემის კონტროლი;

ამრიგად, სპეციალისტებისთვის ხემისაწვდომია პროგრამის მიერ გამოყენებული ენა, გამოყენების ტიპი, კავშირის თარიღი და დრო, შესაძლო მოთხოვნა. ამ მონაცემების დამუშავების შედეგად შესაძლებელია პოტენციურ მომხმარებლებლისთვის სასურველი პროდუქტების შეთავაზება. კომერციული ინტერნეტ გაყიდვების საიტები ექვემდებარება დისტანციური გაყიდვის რეგულაციებს (VPC/VAD), რაც გულისხმობს მომხმარებელთა პირადი ინფორმაციისა შესაბამისი დაცვის ვალდებულებას. პროდუქტის/სერვისის მიმწოდებელი მახარე ვალდებულია შეასრულოს შემდეგი პირობები :

- მოახდინოს მომხმარებელთა ინფორმირება შეგროვებული ინფორმაციის წვდომის, მოდიფიცირებისა და წაშლის უფლების შესახებ;
- უზრუნველყოს საინფორმაციო სისტემების უსაფრთხოება;
- მიუთითოს მონაცემთა შენახვის პერიოდი;

საფრანგეთის შემთხვევაში, პასუხისმგებელმა პირმა ან პერსონალურ მონაცემთა დაცვის ოფიცერმა (DPO) ონლაინ გაყიდვების საიტზე, რომელიც აგროვებს პერსონალურ ინფორმაციას და ინახავს მომხმარებლის ფაილებს, უნდა გააკეთოს განაცხადი CNIL-ში. (ინფორმატიკისა და თავისუფლების ნაციონალური კომისია).

ევროპის საბჭომ 2001 წელს მიიღო კონვენცია კიბერდანაშაულის შესახებ, რომელიც ხშირად გვხვდება ელექტრონულ კომერციაში. ეს ეხება არა მხოლოდ წევრ ქვეყნებს, არამედ იაპონიასა და შეერთებულ შტატებსაც.[29] ევროკავშირის დონეზე, ელექტრონული კომერციის შესახებ ცნობილია შემდეგი დირექტივები:

[28] P. Cavallar La culture numérique selon Dominique Cardon, Culture numérique, Presses de Sciences Po, 2019.
[29]Explanatory Report to the Convention on Cybercrime Budapest, 2001 წლის 23 ნოემბერი. https://rm.coe.int/16800cce5b [უ. გ. 29.11.2021].

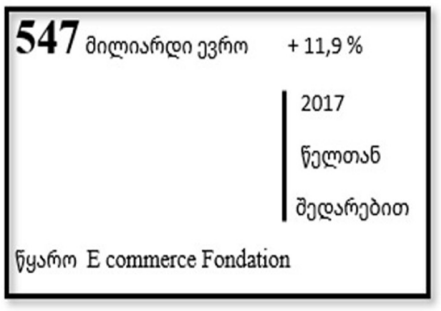
- 1999 წლის 13 დეკემბრის 1999/93 დირექტივა ელექტრონული ხელმოწერების შესახებ;
- 2000 წლის დირექტივა 2000/31/EC ელექტრონული კომერციის შესახებ, რომელიც უზრუნველყოფს იურიდიული უსაფრთხოების გარანტიას ბიზნესისა და მომხმარებლებისთვის;

საფრანგეთის, ნაციონალურ დონეზე აღსანიშნავია შემდეგი კანონები ელექტრონულ კომერციასთან დაკავშირებით:

- 2000 წლის 3 მარტის კანონი ელექტრონული ხელმოწერის შესახებ[30]
- კანონი ციფრული ეკონომიკის მიმართ ნდობის შესახებ;[31]

90-იანი წლების შემდეგ თითოეული მომხმარებელი არის დიფერენცირებული და არა მხოლოდ იდენტიფიცირებული. კომპანიები მომხმარებლისთვის ადაპტირებული შეთავაზების გაკეთებაზე მუშაობენ. ერთი-ერთზე (One-to-one) მარკეტინგი არის ისეთი მიმართულება, როდესაც ორგანიზაციები ცდილობენ ჰქონდეთ პერსონალიზებული ურთიერთობა მომხმარებლებთან. ამ ტიპის მარკეტინგი აერთიანებს ოთხ ფაზას: იდენტიფიცირება, დიფერენცირება, ურთიერთქმედება და პერსონალიზაცია. კლიენტთა ურთიერთობის მენეჯმენტი (CRM), და მისი სისტემები ხელს უწყობს მონაცემთა ბაზის შექმნას მომხმარებლის ლოიალობისთვის. ამრიგად, პროდუქტის/ სერვისის მიმწოდებელი ახერხებს მომხმარებლის პროფილის შექმნას მიღებული მონაცემების დამუშავებით.

განსაკუთრებით საფრთხილოა მესამე პირისათვის მონაცემთა გადაცემა, რადგანაც ეს ქმედება მონაცემებზე პირადი კონტროლის პოტენციური დაკარგვის დიდ რისკს შეიცავს. ხშირად, მომხმარებელმა არ იცის, ვის მიეწოდება ეს მონაცემები და როგორ ხდება მათი შენახვის უსაფრთხოების უზრუნველყოფა. ყოველთვის იქნება რისკები, რომ მესამე მხარე არ დაემორჩილოს მონაცემთა დაცვის კანონებს. მიუხედავად რისკებისა, ონლაინ გაყიდვების რიცხვი იზრდება. საფრანგეთი არის მეორე უდიდესი ელექტრონული კომერციის ბაზარი ევროპაში გაერთიანებული სამეფოს შემდეგ. ამას მომწმობს ორგანიზაცია ფევადის მიერ ჩატარებული კვლევები.[32]

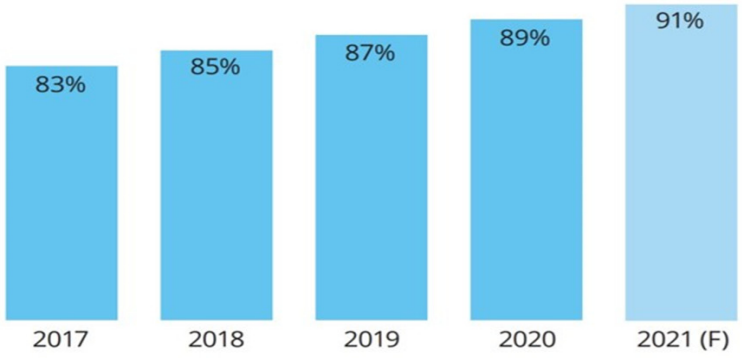

[30] Loi n° 2000-230 du 13 mars 2000 portant adaptation du droit de la preuve aux technologies de l'information et relative à la signature électronique.
[31] Loi n° 2004-575 du 21 juin 2004 pour la confiance dans l'économie numérique.
[32] LES CHIFFRES CLÉS 2019 FÉDÉRATION E-COMMERCE ET VENTE À DISTANC https://www.fevad.com/wp-content/uploads/2019/06/Chiffres-Cles-2019_BasDef-1.pdf [უ. გ. 29.11.2021].

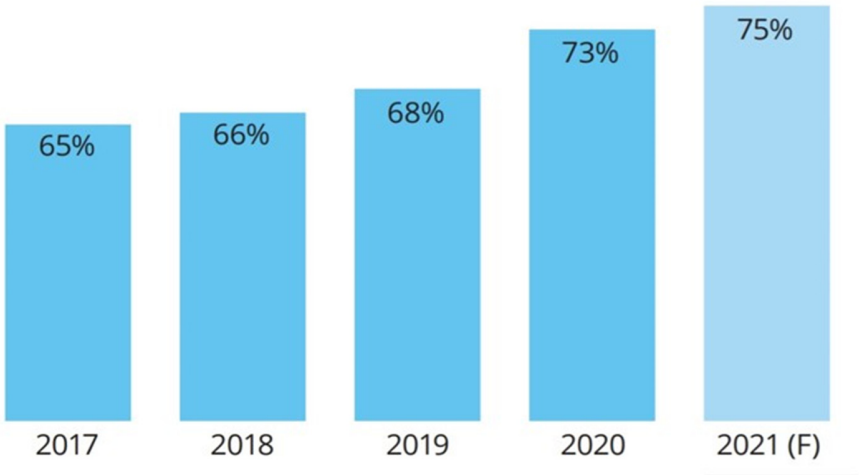
ევროკავშირის წევრი ქვეყნების ინტერნეტში ჩართულობის და ელექტრონული კომერციის დინამიკა ასე გამოიყურება.[33]

ევროკავშირის წევრი ქვეყნების ინტერნეტ მომხმარებელთა რაოდენობა (პროცენტებში)

წყარო EUROSTAT

ევროკავშირის წევრ ქვეყნებში კომერციული ელექტრონული სერვისებით მოსარგებლეთა რაოდენობა (პროცენტებში)

წყარო EUROSTAT; STATISTA

[33]Key figures on Europe. 2021 წლის მაისი. https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/13394938/KS-EI-21-001-EN-N.pdf/ad9053c2-debd-68c0-2167-f2646efeaec1 [უ. გ. 30.11.2021].

5. კვლევა

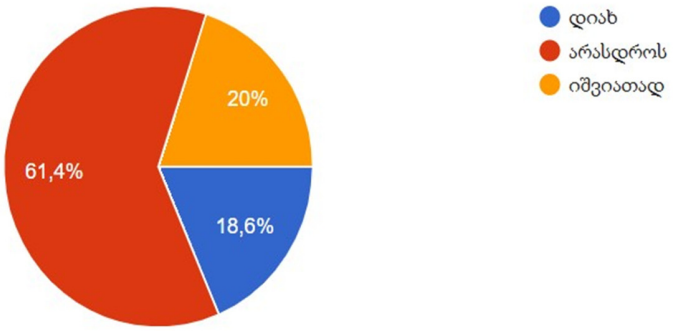
კვლევა ჩატარდა ფრანგულ (Sorbonne; Paris1; Master SIC/MIKS) და ქართულ უნივერსიტეტებში. საქართველოს მხრიდან კვლევაში მონაწილეობდნენ თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის, გრ. რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტის, საქართველოს ეროვნული უნივერსიტეტის, ღია უნივერსიტეტის, ტექნიკური უნივერსიტეტის, წმინდა ანდრია პირველწოდებულის სახელობის და აღმოსავლეთ ევროპის უნივერსიტეტების წარმომადგენლები. კვლევის პერიოდი მოიცავდა 2018-2021 წლებს. კვლევის მიზანი იყო სასწავლო დაწესებულებებში პერსონალური მონაცემების დაცვისადმი დამოკიდებულების და ცოდნის განსაზღვრა. შერჩევა მოხდა იმ მაჩვენებლების მიხედვით, რომელიც ყველაზე მკაფიოდ გამოხატავდა ახალგაზრდა და საშუალო თაობის დამოკიდებულებას პირადი ცხოვრებისა და პერსონალური ინფორმაციის გაცემისა და დაცვის შესახებ. ფოკუს ჯგუფში იყვნენ დაწესებულების სტუდენტები და პროფესორ-მასწავლებლები. ასაკობრივი კატეგორია განისაზღვრა 20-60 წლამდე. კვლევა იყო ნებაყოფლობითი და რესპოდენტთა ანონიმურობა მკაცრად დაცული. კითხვარი იყო სტუქტურირებული და ნახევრად სტუქტურირებული. გამოყენებული იყო დიქოტომიური კითხვები და ასევე ზოგიერთი პასუხის დიაპაზონის გასაზომად ლაიკერტის სკალის მეთოდი. რესპოდენტთა რაოდენობა იყო 230. პასუხები გაანალიზდა გუგლის ავტომატური შეჯამების მეთოდით. გთავაზობთ მცირე ნაწილს ამ კვლევიდან.

კითხვარი :

1. თუ გინანიათ პრადი ინფორმაციის გასაჯაროება?
2. თუ შეგეცვალათ დამოკიდებულება სოციალური ქსელების მიმართ მას შემდეგ, რაც მომხმარებელთა მონაცემების არასათანადო შენახვის გამო ფეისბუქი რეკორდული თანხით, 5 მილიარდი დოლარით, დაჯარიმდა?
3. თქვენი პერსონალური მონაცემების არასათანადოდ დამუშავების შემთხვევაში თუ ფიქრობთ მიმართოთ შესაბამის ორგანოს უფლებების დასაცავად?
4. დავიწყების უფლება (Right to be forgotten), ერთერთი მნიშვნელოვანი პუნქტია 2018 წელს პერსონალურ მონაცემთა დაცვის ზოგად რეგულაციაში, რაც ათასობით ინტერნეტის მომხმარებელმა გამოიყენა. რა მოსაზრება გაქვთ ამ საკითხზე?
5. თუ გსმენიათ GDPR რეგულაციის შესახებ?
6. საფრანგეთში 2018 წლიდან არსებობს ინფორმაციული სიტემა უმაღლეს სასწავლებლებში ორიენტაციის შესახებ « système d'information sur l'orientation dans le supérieur ». შემქმნელების მოსაზრებით, ეს სიტემა ხელს უწყობს არსებული პრობლემატიკის და ინტერესების დანახვას, მომავლში მათი სრულყოფის მიზნით. თითოეულ მოსწავლეზე და სტუდენტზე თავმოყრილია სრული ინფორმაცია სკოლიდან უნივერსიტეტამდე. ანონიმიზირებული ინფორმაცია მიეწოდება მკვლევარებსაც. რამდენად გამართლებულად მიაგაჩნიათ მსგავსი სისტემის არსებობა, და იგივე პრაქტიკის გამოყენება საქართველოში ?

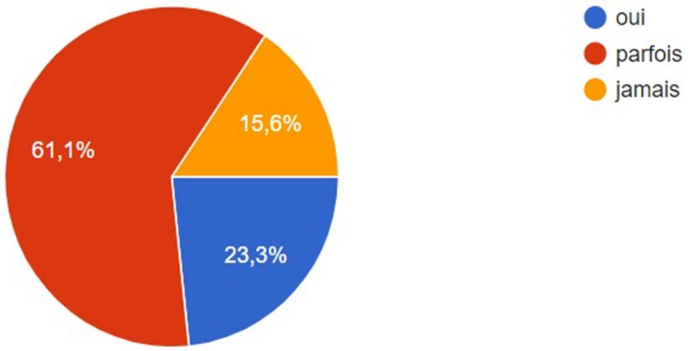
თუ გქონიათ შემთხვევა, როცა პირადი ინფორმაციის გამოაშკარავების შემდეგ გიწანიათ, რომ ეს ინფორმაცია საჯარო გახადეთ

140 réponses

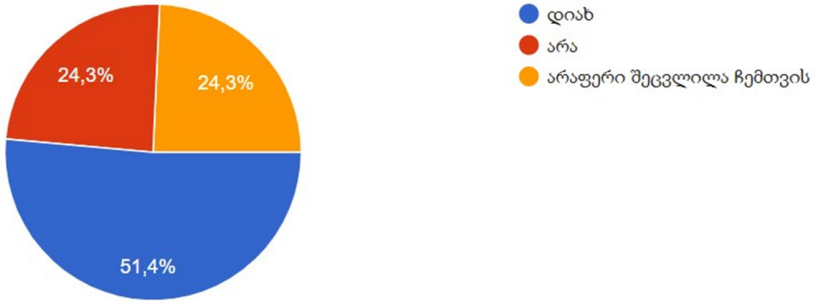
avez vous jamais regretté d'avoir délivré vos informations?

90 réponses

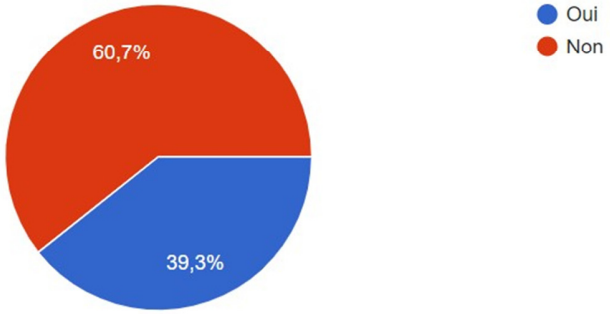
თუ შეგეცვალათ დამოკიდებულება სოციალური ქსელების მიმართ მას შემდეგ, რაც მომხმარებელთა მონაცემების არასათანადო შენახვის გამო ფეისბუქი რეკორდული თანხით, 5 მილიარდი დოლარით, დაჯარიმდა,https://www.france24.com/fr/20190724-facebook-accepte-amende-milliards-dollars-ftc-record-critiques

140 réponses

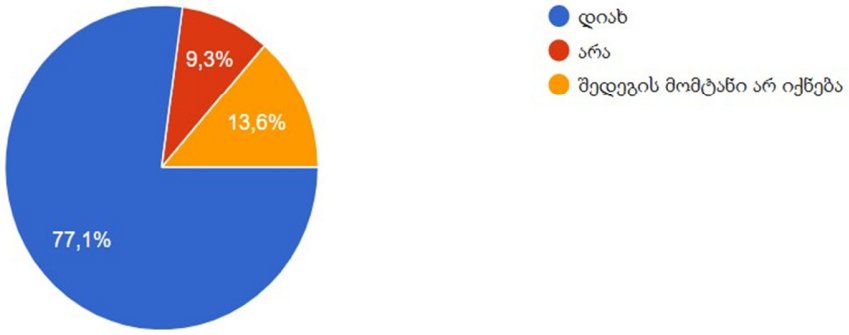
Avez vous modifié votre attitude envers les réseaux sociaux après la sanction de Facebook de 5 milliard d' euros https://www.france24.com/fr/20190724-facebook-accepte-amende-milliards-dollars-ftc-record-critiques

89 réponses

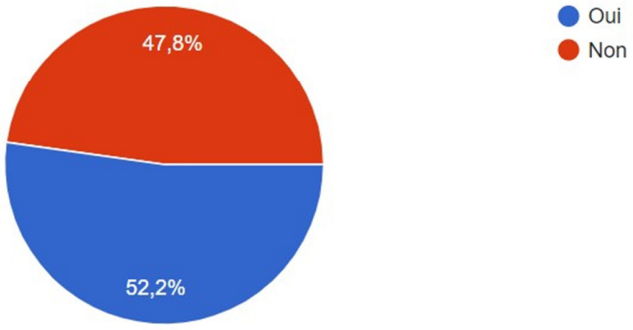
თქვენი პერსონალური მონაცემების არასათანადოდ დამუშავების შემთხვევაში თუ ფიქრობთ მიმართოთ შესაბამის ორგანოს უფლებების დასაცავად

140 réponses

Vous adresserez vous aux organisations compétentes pour la défense de vos droits au cas de l'abus ?

90 réponses

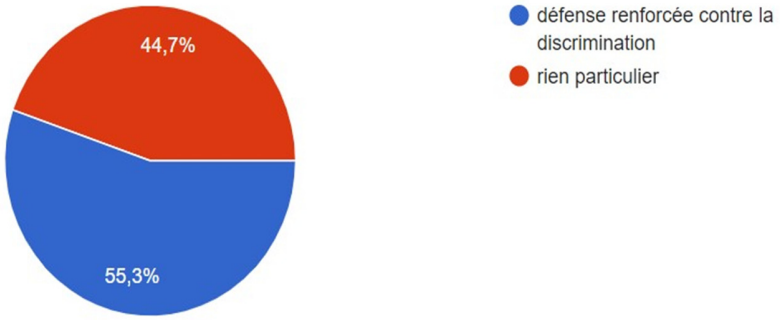
დავიწყების უფლება (Right to be forgotten), ერთერთი მნიშვნელოვანი პუნქტია 2018 წელს პერსონალურ მონაცემთა დაცვის ზოგად რეგულაციაში, რაც ათასობით ინტერნეტის მომხმარებელმა გამოიყენა. რა მოსაზრება გაქვთ ამ საკითხზე

130 réponses

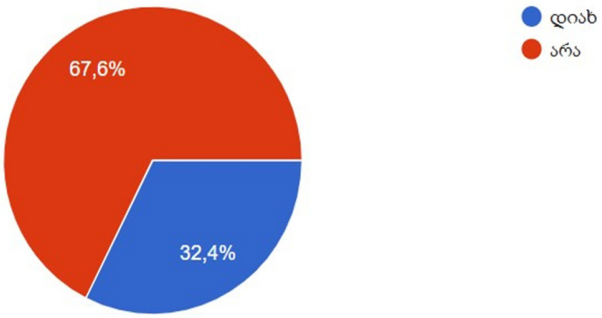
Quel est pour vous le droit à l'oublie

85 réponses

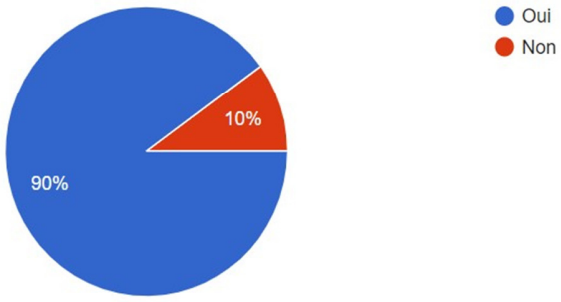
თუ გსმენიათ GDPR რეგულაციების შესახებ

139 réponses

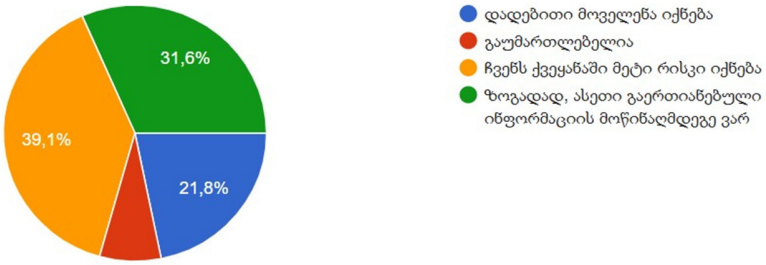
Connaissez vous le RGPD

90 réponses

საფრანგეთში 2018 წლიდან არსებობს ინფორმაციული სიტემა უმაღლეს სასწავლებლებში ორიენტაციის შესახებ « système d'information sur l'orientation dans le supérieur ». შემქმნელების მოსაზრებით, ეს სიტემა ხელს უწყობს არსებული პრობლემატიკის და ინტერესების დანახვას, მომავლში მათი სრულყოფის მიზნით. თითოეულ მოსწავლეზე და სტუდენტზე თავმოყრილია სრული ინფორმაცია სკოლიდან უნივერსიტეტამდე. ანონიმიზირებული ინფორმაცია მიეწოდება მკვლევარებსაც. რამდენად გამართლებულად მიაგაჩნიათ მსგავსი სისტემის არსებობა, და იგივე პრაქტიკის გამოყენება საქართველოში

133 réponses

Arrêté du 23 novembre 2018 portant création d'un traitement automatisé de données à caractère personnel dénommé « Système d'information sur l'orientation dans le supérieur » (ORISUP) Qu' es ce que c' est pour vous ?

86 réponses

კვლევის შედეგები : კვლევის პასუხებიდან ცხადი ხდება, რომ როგორც, ქართველი ასევე, ფრანგი რესპონდენტები წუხილს გამოთქვამენ ხშირად თავის ნებით გამოქვეყნებული პერსონალური ინფორმაციის თაობაზე. სოციალური ქსელების მიმართ დაწესებული კოლოსალური ჯარიმები ცნობილი სკანდალის შემდგომ მომხმარებელში მკვეთრ უნდობლობას იწვევს. დავიწყების უფლება მომხმარებელთა მიერ აღიქმება, როგორც დისკრიმინაციული დამოკიდებულების შესაჩერებელი მკვეთრი მექანიზმი. აღნიშნული კვლევები ცხადყოფს, რომ ფრანგი მომხმარებელი მეტადაა გათვითცნობიერებული GDPR რეგულაციებში, ვიდრე ქრთველი რესპოდენტები. (სხვაობა 58 %). ქართველი სტუდენტები სკეპტიკურად უყრებენ უმაღლეს სასწავლებელში (0RISUP) მსგავსი სისტემის შემოღებას და თვლიან, რომ ჩვენი ქვეყნის რეალობაში მეტი რისკის შემცველი იქნება პერსონალური მონაცემების დაცვის კუთხით მსგავსი იდეა. რაც შეეხება მონაცემების არასათანადო დამუშავების შემთხვევას, ამ პუნქტში ქართველი რესპონდეტების 77,1 % ფიქრობს რომ მიმართავს სათანადო ორგანოებს უფლებების დასაცავად მაშინ როდესაც, გამოკითული ფრანგი სტუდენტების მხოლოდ 52,2 % აპირებს საკუთარი უფლებებისთვის ბრძოლას.

დასკვნა

1990-იან წლებში კომპანიები კმაყოფილდებოდნენ ბაზართან დაკავშირებული ინფორმაციის შეგროვებით (ბაზრის წილი, მომხმარებლის მახასიათებლები და ა.შ.). ამჟამად ისინი მიზნად ისახავენ კონკრეტული მონაცემების შეგროვებას თითოეულ მომხმარებელზე მათი პრეფერენციების განსასაზღვრად. იმ დროს შეგროვება ხდებოდა პირისპირ, ტელეფონით ან ფოსტით. დღეს ახალმა სისტემამ სრულიად შეცვალა რეალობა. ტექნოლოგიების გამოყენებით მონაცემთა შეგროვება, შენახვა და გადაცემა ხდება დიდი სიჩქარით მთელ მსოფლიოში. მართალია,ტექნოლოგია განვითარდა, მაგრამ საფრთხის ქვეშ დადგა მომხმარებელთა კონფიდენციალურობის და პირადი ცხოვრების დაცვის საკითხი. ბიზნესისთვის მონაცემების შეგროვება და დამუშავება სტრატეგიული საკითხია, რომელიც, ერთი მხრივ, კანონით, მეორე მხრივ, პირადი ეთიკით უნდა რეგულირდებოდეს. პერსონალური მონაცემების დაცვის შესწავლისას ვამჩნევთ, რომ ამ საკითხით რამდენიმე მეცნიერებაა დაინტერესებული. მათ შორის დიდია „მარკეტოლოგების“ ინტერესი მომხმარებლის მონაცემების მიმართ. ასევე მნიშვნელოვანია ამ საკითხებზე სოციოლოგების, ფსიქოლოგების და კომპიუტერული მეცნიერებების სპეციალისტების მოსაზრებები.

სოციოლოგიაში ჩვენ ვსაუბრობთ სოციალურ კონტრაქტზე, გაცვლის ფორმაზე, რომელშიც ინდივიდები მონაწილეობენ ეკონომიკური ან სოციალური სარგებლის სანაცვლოდ. „სოციალური კონტრაქტის“ ცნება გულისხმობს ინდივიდების მზაობას პირადი ინფორმაციის გაცემის თაობაზე, შესაფერისის სანაცვლოდ. ფსიქოლოგიაში პიროვნების შესახებ ინფორმაციის გაცემა პერსონალურ ურთიერთობის განვითარებასთან დაკავშირებული ფენომენია. პირადი ცხოვრება არის საფუძველი, რომელზედაც შესაძლებელია კონფიდენციალურობის აშენება.

ამ თემაზე პასუხების მრავალფეროვნება აჩენს კითხვას, რას მოიცავს კონფიდენციალურობა და სად გადის ზღვარი პერსონალურ მონაცემებს, კომერციულ და უსაფრთხოების ინტერესებს შორის. არსებობს ბევრი ნაშრომი თვითგამჟღავნების შესახებ, რომელშიც ეს მოვლენა

განისაზღვრება, როგორც პროცესი, რომლითაც ადამიანი პერსონალურ ინფორმაციას აწოდებს სხვებს. ინდივიდი ცხოვრობს საზოგადოებაში და რეგულარულად ურთიერთობს სხვა ინდივიდებთან, ამ ჯგუფის წევრებთან. ჩვენ შეგვიძლია გამოვყოთ ორი ტიპის გაცვლა ჩვენს საზოგადოებებში:

- ეკონომიკური გაცვლა (როდესაც „საქონლის“ გაცვლა შესაძლებელია ფულად ექვივალენტში);
- სოციალური გაცვლა, როდესაც წინასწარ არ იციან ინდივიდებმა რა ტიპის ანაზღაურება ექნებათ მათ.[34]

ფრანგი სოციოლოგის აზრით, ყოველი ინდივიდი არის „ჰომო ეკონომიკუსი“,[35] რომელიც ხშირად საკუთარ მომგებიან ინტერესებს წამოწევს წინ. დავეთანხმდებით თუ არა პიერ დემეონელარის მოსაზრებას, ეს ჩვენს პიროვნულ ხედვაზეა დამოკიდებული, მაგრამ უდავოა, რომ პერსონალური მონაცემების დაცვის საკითხი ახალ ტექნოლოგიურ ერაში ყველა მომხმარებლის საზრუნავია და მისი გასაჯაროება დიდ სიფრთხილეს საჭიროებს.

[34] P. Blau, Exchange and Power in Social Life, eBook Published25 October 2017.
[35] Pierre Demeulenaer « Homo oeconomicus », Presse Universitaires de France, 2003.

ბიბლიოგრაფია

1. Facebook : une amende de 5 milliards de dollars et de nouveaux garde-fous, déjà contestés 2019 წლის 24 ივლისი. https://www.lemonde.fr/pixels/article/2019/07/24/donnees-personnelles-les-etats-unis-imposent-de-nouveaux-garde-fous-a-facebook-deja-contestes_5493017_4408996.html [უკანასაკნელად გადამოწმდა 28.11.2021];
2. Liberté de l'establishment. Journal du droit international (Clunet), N3. 2009-07-01. GAILLARD Emmanuel, Racine Jean-Baptiste;
3. Serge Findling, Joseph C. Pucciarelli, Michael Jennett. " IDC FutureScape: Worldwide CIO Agenda 2018 Predictions" 2017 წლის ნოემბერი. https://www.idc.com/getdoc.jsp?containerId=US43203417&pageType=PRINTFRIENDLY; [უკანასაკნელად გადამოწმდა 27.11.2021];
4. Big data et analytique : un marché promis à une croissance à deux chiffres, 2021 წელი 18 აგვისტო https://www.silicon.fr/big-data-analytique-croissance-414574.html#:~:text=Actualit%C3%A9s%20Big%20Data-,Big%20data%20et%20analytique%20%3A%20un%20march%C3%A9%20promis,une%20croissance%20%C3%A0%20deux%20chiffres&text=Selon%20les%20plus%20r%C3%A9centes%20pr%C3%A9visions,de%20dollars%20cette%20ann%C3%A9e%202021. [უკანასკნელად გადამოწმდა 27.11.2021];
5. E-learning – Chiffres et tendances du marché 2020 წლის 8 აპრილი. https://www.callimedia.fr/e-learning-chiffres-et-tendances-du-marche/ [უკანასკნელად გადამოწმდა 28.11.2021];
6. BAROMÈTRE E-LEARNING 2020 6 თებერვალი. //www.afinef.net/wp-content/uploads/2020/07/Barometre-AFINEF-Digital-Learning-2020-Presse.pdf [უკანასკნელად გადამოწმდა 29.11.2021];
7. L'article 226-4-1 du Code pénal ;
8. GAFA, GAFAM ou NATU: les nouveaux maîtres du monde » 2021 წლის 29 ივლისი https://www.lafinancepourtous.com/decryptages/finance-et-societe/nouvelles-economies/gafa-gafam-ou-natu-les-nouveaux-maitres-du-monde/ [უკანასკნელად გადამოწმდა 29.11.2021];
9. Les Français et la protection des données personnelles, études de l'Institut du CSA pour Orange, 2014;
10. Droit à l'oubli : la Cnil dit non au recours de Google » La Tribune, 2015 წლის 21 სექტემბერი. https://www.latribune.fr/technos-medias/internet/droit-a-l-oubli-la-cnil-dit-non-au-recours-de-google-506908.html [უკანასკნელად გადამოწმდა 29.11.2021];
11. Arrête Google Spain c/ AEPD et Costeja Conzales, 13/05/2014. Demande de décision préjudicielle, introduite par l'Audiencia Nacional;
12. GDPR ; Droit à l'effacement "droit à l'oubli" Article17. https://www.gdpr-expert.eu/article.html?id=17#textesofficiels [უკანასკნელად გადამოწმდა 29.11.2021];
13. GDPR Right to object Art. 21 https://gdpr-info.eu/art-21-gdpr/ [უკანასკნელად გადამოწმდა 29.11.2021];
14. Fabien Hanna. Etude „Value Me" de Microsoft Advertising sur la valorisation des données personnelles 2015 წლის 20 ივლისი. [უკანასკნელად გადამოწმდა 29.11.2021];
15. Milad Doueihi. Digital Cultures, (2011a). En traduction française, La grande conversion numérique 2008;

16. Peppe Cavallar. La culture numérique selon Dominique Cardon, Culture numérique, Presses de Sciences Po, 2019;
17. Explanatory Report to the Convention on Cybercrime Budapest, 2001 წლის 23 ნოემბერი. https://rm.coe.int/16800cce5b [უკანასკნელად გადამოწმდა 29.11.2021];
18. Loi n° 2000-230 du 13 mars 2000 portant adaptation du droit de la preuve aux technologies de l'information et relative à la signature électronique;
19. Loi n° 2004-575 du 21 juin 2004 pour la confiance dans l'économie numérique;
20. LES CHIFFRES CLÉS 2019 FÉDÉRATION E-COMMERCE ET VENTE À DISTANC https://www.fevad.com/wp-content/uploads/2019/06/Chiffres-Cles-2019_BasDef-1.pdf [უკანასკნელად გადამოწმდა 29.11.2021];
21. „Key figures on Europe“ 2021 წლის მაისი. https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/13394938/KS-EI-21-001-EN-N.pdf/ad9053c2-debd-68c0-2167-f2646efeaec1 [უკანასკნელად გადამოწმდა 30.11.2021];
22. P. Blau, Exchange and Power in Social Life, eBook Published25 October 2017;
23. Pierre Demeulenaer „Homo oeconomicus“, Presse Universitaires de France, 2003.